

Liszt és Belgium

Hölgyeim és Uraim,

Annak ellenére, hogy erősen kötődök az Önök országához, amikor arra kérnek fel, hogy valaki olyanról beszéljek, aki az Önök kultúrájához tartozik, mindig valamennyire kívülállónak érzem magam.

Ezt azért mondom el, hogy megérthessék miért is fordultam segítségül ahhoz az emberhez, akinek az életét és munkásságát 35 éven át közelről tanulmányoztam, vagyis *Kodály Zoltánhoz* és azon beszédéhez, amely a II. Nemzetközi Zenetudományi Konferencia megnyitóján hangzott el 1961-ben, Budapesten. Ezt azért teszem, mert Kodály szavai közelebb hozzák egymáshoz a három legnagyobb magyar zeneszerzőt: Kodály Zoltán beszél Bartók Béláról és Liszt Ferencről. Kérem engedjék meg, hogy Kodály nyitóbeszédének egy fontos részét megosszam Önökkel:

„Bartók egész életében küzdött Lisztért, mint előadóművész, mint író. Már növendék korában feltűnt a h-moll szonáta előadásával, s egész hangversenyző pályáján állandóan szerepeltek Liszt művei, főképp a kevésbé ismertek. Többször írt róla, akadémiai székfoglalója is vele foglalkozik. De leginkább saját alkotásaival kapcsolódik Liszthez. Kezdetben egyenes folytatója, később, saját eredetisége kifejlődésével is, mintegy Liszt sejtéseit váltja valóra. Ily szoros kapcsolat lélekrokonság jele, s újabban a géntípus rokonságával próbálják magyarázni, ami poláris ellentétek mellett is fönnállhat. Ilyen látszólagos ellentétek valóban vannak is közöttük. Liszt viszonya hazájához centripetális, Bartóké centrifugális. Liszt idegenben, világvárosokban nőtt fel, de mindig vágott a hazájának érzett Magyarországra. Egyrészt sűrű külföldi kapcsolatai, másrészt az itthoni történelmi események miatt csak élete végefelé teljesült az a vágya, hogy legalább részben itt működhessen. Bartók a magyar vidék neveltje, mindig nyugat felé vágott, míg aztán végleg kivándorolt, ott kereste az elismerést és szeretetet, amiben itthon nem volt része. És túlérzékeny szervezete nem volt felvértezve azzal az „aes triplex circa pectus”-szal (hármás vért a szíve körül), ami képessé tette volna, hogy élete utolsó éveit itthon kibírja. Jóval rövidebb élet volt osztályrésze, mint Liszt Ferencnek, de sorsuk abban is hasonló, hogy művük teljes megértésre és elismerésre csak jóval holtuk után talált.” [Visszatekintés 2., 141.o.]

Széles körben ismert, hogy Liszt milyen mértékben hatott más kiváló zeneszerzők és zongoraművészek munkásságára, nem csupán a technika és hangképzés, hanem a harmóniak területén is. Az egyik ilyen művész *Arthur De Greef* volt, aki 1862-től 1940-ig élt. Két éven keresztül tanult Lisztnél Weimarban. Igen sikeres zongoraművészi és zeneszerzői karriert futott be, valamint a Brüsszeli Konzervatórium elismert professzora volt.

A másik belga tanítvány *Franz Servais*, aki 1862-től 1940-ig élt. Nem csupán sikeres zongoraművész, hanem zeneszerző és karmester. Servais-

nak jóval hosszabb és intenzívebb kapcsolata volt Liszttel, akivel először 8 évesen, 1854-ben találkozott. 1869-ben tanult először Lisztnél Weimarban, akit még Bécsbe is elkísért a Szent Erzsébet Legendájának előadására. 1870-ben Servais Weimarba utazott, hogy ismét Lisztnél tanulhasson, majd augusztusban és szeptemberben együtt utaztak Bécsbe. Még azon év novemberében Pestre is együtt érkeztek. Időközben barátságot kötöttek, számos alkalommal találkoztak újra és újra. 1873-ban Rómában, 1878-ban Párizsban, ahol Liszt a világiállítás zsűrijében elnökölt. 1880-ban ismét Weimarban találkoztak, majd 1884-ben is. 1886 tavaszán Liszt a „Liszt Fesztiválon” vett részt Belgiumban. Ezután együtt utaztak Antwerpenbe, ahol Liszt pihenőt tartott mielőtt folytatta volna körútját Brüsszelbe és Párizsba. Liszt július 31-ei halálával egy hosszú barátságának is vége szakadt.

Liszt 1841 előtt is járt már Belgiumban. Egy londoni koncert után Brüsszelbe utazott, hogy részt vegyen egy a Brüsszeli Konzervatórium igazgatója, *François Joseph Fétis* által rendezett hangversenyen, aki csodálója volt Lisztnek. A koncert időpontja február 9-re volt kitűzve. Az Északi-tenger csatornáján való átjutás igen nagy nehézségekbe ütközött a jég miatt, ezért a szokásosnál hosszabb időbe telt az út a belgiumi Ostend kikötőjéig. Amikor Liszt február 9-én este megérkezett Brüsszelbe, a koncerten már nem tudott részt venni. Fétis ezek után egy zártkörű koncertet rendezett Lisztnek, két nappal később, február 11-én, majd Liszt még számos koncertet adott Liège-ben, Gent-ben, majd később ismét Brüsszelben. Március 2-án és 4-én Antwerpenben játszott, majd az utolsó, március 13-i brüsszeli koncert után visszatért Párizsba. Több előre nem látható késés miatt végül 2 hónappal később érkezett Párizsba, mint tervezte, aminek következtében a szentpétervári és moszkvai turnéját le kellett mondania.

Liszt belgiumi koncertjeinek sikere hatalmas szenzációnak örvendett. Egy nagyon különleges emléket őrzök, amelyet egy kollégám, az antwerpeni konzervatórium professzora osztott meg velem. *Yvonne Van den Berghe*, akit idős korában ismertem meg, Arthur de Greef tanítványa volt, aki, mint említettem ezelőtt, Liszttől tanult. A kollégámtól gyakran hallottam: „A tanárom azt mondta, hogy Liszt így és úgy akarta ezt [megszólaltatni]... Ahogy látjuk, sokkal közelebb vagyunk Hozzá, mint gondolnánk...”

Megtanultam, hogy Liszt nem beszélt sokat a technikáról, és úgy vélte, hogy ezt a tanítványoknak maguknak kell megoldaniuk. Kurzusain nagyon gyakran szellemes anekdotákat, metaforákat használt... Kétségtelenül el akarta kerülni, hogy tanítványai a kicsinyített másolataivá váljanak. Erősen hitt a művészi egyéniség megőrzésében.

És természetesen, ahogyan azt már sokan tudják, kurzusai ingyenesek voltak. Nyilvánvalóan úgy érezte, hogy az oktatás *kötelessége* egy olyan egyedülálló tehetségnek, mint amilyen ő volt.

Hölgyeim, és Uraim. Kérem, engedjék meg, hogy visszatérjek egy pillanatra Kodály Zoltán beszédéhez, amit már említettem ezelőtt. Kodály, beszédének végén ezt mondta: „*Ez a konferencia is jele, hogy mindkettőjük élete művében még sok a felderíteni, értelmezni való.*”

Milyen érdekes kijelentés ez Kodálytól. Egy kijelentés, amely napjainkra is érvényes.

Ahhoz, hogy egy kicsit is közelebb kerüljünk a legnagyobb művészek munkáinak megértéséhez, szükséges megértenünk szándékaikat és művészi szemléletmódjukat. Ennek a célnak a lehető legalaposabb teljesítése egy olyan folyamat, amit csak az oktatáson keresztül lehet elérni. És ez – mint ahogy azt mindannyian tudjuk – amiért a művészeti oktatás szerves része kellene legyen az iskolarendszerben történő képzésnek, minden korcsoportban úgy, ahogy azt Kodály elképzelte és megteremtette, és amit mi külföldiek, még mindig „magyar modellnek” nevezünk. Liszthez hasonlóan, Kodály is, mint egy egyedülálló tehetség, nyilvánvalóan kötelességének érezte törekvéseinek megvalósítását a zenei nevelés terén.

Egy olyan világban élünk, amelyet a média ural, és amelyben az anyagi javakat túlértékelik. Küszöbön áll a „társadalmi elszigeteltség” veszélye, amikor emberek a képernyő előtt öregednek meg, legyen az a televízió, vagy számítógép képernyője. A média rendkívül kifinomult befolyásoló erejével állunk szemben, értéktelen, erőszakos, erkölcstelen műsorok kínálatával, amelyet „valóságnek” neveznek. Nem szabad lebecsülnünk ezen műsorok negatív hatását az emberiség értelmére.

Egy olyan korban élünk, amelyben az oktatás szerepe kiemelkedően fontos, és mindenféle sovinizmus nélkül, a zenészek szerepe döntő. Körbenézve és látva az anyagiasság mérhetetlen negatív hatásait, és az önzés szélsőségeit és fanatizmusát, úgy gondolom, hogy az oktatás, etika és esztétika kéz a kézben kell járjon.

Már elégszer bizonyították, hogy a zenei oktatás milyen mértékben használható ennek a célnak a megvalósítására. Magyarország követendő példa volt a világ többi részének, és most az egész világ azt reméli, hogy ez a követendő példa tovább él. Ez az ország tartozik a kiváló zeneszerzőknek, akiket felnevelt. Szükséges és kitűnő kezdeményezés fesztiválokat és konferenciákat rendezni a zenei nagyságok emlékének tiszteletére és ápolni szellemiségüket. De a kör csak akkor teljes, hogyha példájukat és művészi hitvallásukat egy minőségi oktatáson keresztül tovább adjuk a következő generációnak és megtanítjuk nekik, hogy a nagy mesterek példája teljes mértékben a javukra válhat.

Gilbert De Greeve

Fordította: Bodacz-Nagy Boróka

Elhangzott a Nemzetközi Konferencián, szeptember 17-én.

